

ਵਿਨੋਦ ਐਸ ਭਾਰਦਵਾਜ ਜੇ.

ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ - ਪਟੀਸ਼ਨਰ

ਬਨਾਮ

ਨੀਲਮ ਰਾਣੀ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ - ਉੱਤਰਦਾਤਾ

2013 ਦਾ CRR ਨੰਬਰ 3811 (O&M)

ਅਪ੍ਰੈਲ 01, 2022

ਕੋਡ ਆਫ ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜਰ, 1973—S.360—ਅਪਰਾਧੀਆਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਐਕਟ, 1958—Ss.4(1) ਅਤੇ 5—ਨੇਗੋਸ਼ੀਏਬਲ ਇੰਸਟਰੂਮੈਂਟਸ ਐਕਟ, 1881—S.138—ਐੱਨ.ਆਈ. ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 138 ਦੇ ਤਹਿਤ ਦੋਸ਼ੀ-ਦੀ ਰਿਹਾਈ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਸਾਲ ਲਈ ਪ੍ਰੋਬੇਸ਼ਨ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ - ਫੜੇ ਗਏ, ਅਪਰਾਧ ਜੋ ਘਿਨਾਉਣੇ ਜਾਂ ਗੰਭੀਰ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਅਪਰਾਧੀਆਂ ਨੂੰ ਭੋਗ ਪਾਉਣ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ - ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਪਰਾਧ ਕਰਨ ਲਈ ਅਪਰਾਧੀ ਵਜੋਂ ਲੇਬਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਸੁਧਾਰਾਤਮਕ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਬਦਲੇ ਅਪਰਾਧ - ਸੰਸ਼ੋਧਨ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਨੇ ਮੰਨਿਆ ਕਿ, ਸਦਾ ਹੀ, ਧਾਰਾ 360 ਸੀ.ਆਰ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਪ੍ਰੋਬੇਸ਼ਨ ਆਫ ਐਂਫੋਡਰਜ਼ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 4 ਅਤੇ 5 ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਅਪਰਾਧਾਂ ਵਿੱਚ ਜੋ ਘਿਨਾਉਣੇ ਜਾਂ ਗੰਭੀਰ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਕੁਝ ਖਾਸ ਭੋਗ ਪਾਉਣ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਮੇਂ ਦੇ ਅਪਰਾਧੀ. ਉਕਤ ਐਕਟ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜਰ ਕੋਡ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਉਪਬੰਧ ਇੱਕ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਅਤੇ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਨਿਵਾਰਕ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਸਮਝੌਤਾ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਹਰ ਇੱਕ ਜੁਰਮ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਸੀਮਤ ਕਰਨ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਨਾਲ ਦੰਡਕਾਰੀ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣ ਦੇ ਮਾਪ ਵਜੋਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਉਣ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਸੁਧਾਰਾਤਮਕ ਵੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਇੱਕ ਦੋਸ਼ੀ ਸੁਧਾਰ ਤੋਂ ਪਰੇ ਇੱਕ ਕਠੋਰ ਅਪਰਾਧੀ ਦੇ ਗੁਣ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਸੁਧਾਰ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਅਪਰਾਧ ਕਰਨ ਲਈ ਅਪਰਾਧੀ ਵਜੋਂ ਲੇਬਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਸੁਧਾਰਵਾਦੀ ਸਿਧਾਂਤ ਦਾ ਇੱਕ ਤੱਤ ਤਸਵੀਰ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਹੀ ਇੱਕ ਅਪਰਾਧੀ ਨੂੰ ਸਮਾਜ ਦੀ ਮੁੱਖ ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ।

(ਪੈਰਾ ੯)

ਅੱਗੋਂ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ, ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਲਈ ਸਿੱਖਿਅਤ ਵਕੀਲ ਹੇਠਲੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸੁਣਾਏ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਕਿਸੇ ਉਪਬੰਧ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣ ਲਈ ਕਿਸੇ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ, ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਜਾਂ ਵਿਗਾੜ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਜਵਾਬਦੇਹ-ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਲਾਭ ਨਹੀਂ ਵਧਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ।

ਪ੍ਰੋਬੇਸ਼ਨ ਜਾਂ ਇਹ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਵਿਵੇਕ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਗਲਤ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

(ਪੈਰਾ 13)

ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਵੱਲੋਂ ਵਕੀਲ ਨਰੇਸ਼ ਕੌਸ਼ਿਕ, ਸੀ .

ਮੁਹੰਮਦ. ਸਰਤਾਜ ਖਾਨ, ਐਡਵੋਕੇਟ, ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੰਬਰ 1 ਲਈ।

ਕਰਨਬੀਰ ਸਿੰਘ, ਏ.ਏ.ਜੀ. ਪੰਜਾਬ, ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੰ.2 ਲਈ

ਵਿਨੋਦ ਐਸ. ਭਾਰਦਵਾਜ, ਜੇ. (ਓਰਲ)

(1) ਤਤਕਾਲ ਰੀਵੀਜ਼ਨ ਪਟੀਸ਼ਨ ਮਿਤੀ 04.06.2011 ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਏ ਜਾਣ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਜਵਾਬਦੇਹੀ-ਨੀਲਮ ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਨਿਆਂਇਕ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਫਸਟ ਕਲਾਸ, ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਦੁਆਰਾ ਨੈਗੋਸ਼ੀਏਬਲ ਇੰਸਟਰੂਮੈਂਟਸ ਦੀ ਧਾਰਾ 138 ਦੇ ਤਹਿਤ ਤਰਜੀਹੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵਿੱਚ 01 ਸਾਲ ਦੀ ਪ੍ਰੋਬੇਸ਼ਨ 'ਤੇ ਰਿਹਾਅ ਕਰਨ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਐਕਟ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ 17.09.2013 ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰੋਬੇਸ਼ਨ ਦੇਣ ਅਤੇ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਨ ਵਿਰੁੱਧ ਦਾਇਰ ਅਪੀਲ ਵਿੱਚ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਪਰੋਕਤ ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਵਧੀਕ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ (ਐਡਵਾਕ), ਫਾਸਟ ਟਰੈਕ ਕੋਰਟ, ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਦੁਆਰਾ ਮਿਤੀ 17.09.2013 ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੁਆਰਾ ਅਸ਼ਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਭਾਵੇਂ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰੋਬੇਸ਼ਨ 'ਤੇ ਰਿਹਾਅ ਕਰਨ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੀ ਰਕਮ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਨਮਾਨਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, 2,000/- ਤੋਂ ਵਧਾ ਕੇ 10,000/- ਰੁਪਏ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਦੁਖੀ ਹੋ ਕੇ, ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ/ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਮੌਜੂਦਾ ਸੋਧ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ।

(2) ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੇ ਵਕੀਲ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਹੇਠਲੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਵੱਲੋਂ ਜਵਾਬਦੇਹ-ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰੋਬੇਸ਼ਨ ਦਾ ਲਾਭ ਦੇਣਾ ਗਲਤ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੇ 03.03.2005 ਨੂੰ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਤੋਂ 90,000/- ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਕਮ ਉਧਾਰ ਲਈ ਸੀ। ਉਕਤ ਕਰਜ਼ਾ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦੁਆਰਾ ਘਰੇਲੂ ਲੋੜਾਂ ਲਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਭਰੋਸੇ 'ਤੇ ਕਿ ਉਹ ਬੈਂਕ ਦਰ 'ਤੇ ਵਿਆਜ ਸਮੇਤ ਵਾਪਸ ਕਰੇਗੀ। ਚੈੱਕ ਨੰਬਰ 582362 ਮਿਤੀ 01.08.2005 ਨੂੰ 90,000/- ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਕਮ ਲਈ ਉਕਤ ਦੇਣਦਾਰੀ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, "ਖਾਤਾ ਕਿਰਿਆਸ਼ੀਲ ਨਹੀਂ" ਦੀ ਟਿੱਪਣੀ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣ ਵਾਲੇ ਮੀਮੋ ਦੇ ਨਾਲ ਨਕਦੀ ਲਈ ਬੈਂਕ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਜਾਣ 'ਤੇ ਇਸਦਾ ਸਨਮਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

(3) ਸਬੰਧਤ ਧਿਰਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੇ ਸਬੂਤਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ 'ਤੇ, ਜੁਡੀਸ਼ੀਅਲ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਫਸਟ ਕਲਾਸ, ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਨੇ ਮਿਤੀ 04.06.2011 ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਰਾਹੀਂ ਜਵਾਬਦੇਹ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਏ ਜਾਣ ਦੀ ਖੋਜ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਅਪਰਾਧੀਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰੋਬੇਸ਼ਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 4(1) ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਲਾਭ ਵਧਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਐਕਟ, 1958 ਸਾਰੀਆਂ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸਥਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ.

(4) ਉਪਰੋਕਤ ਫੈਸਲਾ ਅਤੇ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੁਆਰਾ ਸੈਸ਼ਨ ਕੋਰਟ,

(Vinod S. Bhargava, J.)
ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇੱਕ ਅਪੀਲ ਵਿੱਚ ਚੁਣੌਤੀ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਸੀ। ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੇ ਵਕੀਲ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਕਿ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਮਾਮੂਲੀ ਹਾਲਾਤ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਹਨ ਅਤੇ ਜੇਐਮਆਈਸੀ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਨੇ ਜਵਾਬਦੇਹ-ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਹੀ ਹਲਕੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਏ ਬਿਨਾਂ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਕੁਝ ਅਨੁਪਾਤਕ ਸਜ਼ਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

(5) ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ, ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ-ਦੋਸ਼ੀ ਲਈ ਸਿੱਖਿਅਤ ਵਕੀਲ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਅਪੀਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਵਧਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਪਹਿਲਾਂ ਦਾ ਦੋਸ਼ੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸਜ਼ਾ 03 ਸਾਲ ਤੋਂ ਘੱਟ ਹੈ। ਇੱਕ ਔਰਤ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ, ਉਹ ਉਕਤ ਕਾਰਕ ਦੇ ਕਾਰਨ ਪ੍ਰੋਬੇਸ਼ਨ 'ਤੇ ਰਿਹਾਈ ਲਈ ਵਿਚਾਰੇ ਜਾਣ ਦੀ ਵੀ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਅੱਗੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰੋਬੇਸ਼ਨ ਆਫ ਔਫੈਂਡਰਜ਼ ਐਕਟ ਅਧੀਨ ਲਾਭ ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਵਧਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਅਪਰਾਧੀ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਅਪਰਾਧਾਂ ਲਈ ਲਾਭ ਦੇਣ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸਜ਼ਾ 03 ਸਾਲ ਤੋਂ ਘੱਟ ਹੈ।

(6) ਮੈਂ ਸਬੰਧਤ ਧਿਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਵਕੀਲ ਦੀ ਯੋਗ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸਮਝਿਆ ਹੈ।

ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਮਾਪਦੰਡ ਅਤੇ ਸਿਧਾਂਤ:

(7) ਮਾਣਯੋਗ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਉਣ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਕੁਝ ਸਿਧਾਂਤ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਪ੍ਰੇਮ ਸਾਗਰ ਅਤੇ ਓਆਰਐਸ 1 ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਮਾਨਯੋਗ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਕਤ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਸੰਬੰਧਤ ਅੰਸ਼ ਇੱਥੇ ਦੁਬਾਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ:-

'ਕੀ ਅਦਾਲਤ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਉਂਦੇ ਸਮੇਂ ਨਿਰੋਪਕਤਾ ਜਾਂ ਸੁਧਾਰ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲਵੇਗੀ ਜਾਂ ਅਨੁਪਾਤ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰੇਗੀ, ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਹਰ ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਸਥਿਤੀਆਂ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰੇਗਾ।

a. ਅਜਿਹਾ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਦੋਸ਼ੀ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਪਰਾਧ ਦੀ ਕਿਸਮ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਜਨਤਕ ਸਿਹਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਪਰਾਧਾਂ ਨਾਲ ਸਖ਼ਤੀ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਕਤ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ, ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 47 ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

b. ਸਾਡੇ ਸਮਾਜਿਕ ਤਾਣੇ-ਬਾਣੇ ਨੂੰ ਛੂਹਣ ਵਾਲੇ ਕੁਝ ਅਪਰਾਧ ਹਨ। ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਯਾਦ ਦਿਵਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਪਰਾਧਿਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਕੋਡ ਵਿੱਚ ਪਟੀਸ਼ਨ ਸੌਦੇਬਾਜ਼ੀ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਵੀ, ਕੁਝ ਕਿਸਮ ਦੇ ਅਪਰਾਧਾਂ ਨੂੰ ਇਸਦੇ ਦਾਇਰੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਵਾਕ ਲਗਾਉਂਦੇ ਸਮੇਂ ਉਕਤ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

c. ਇੱਕ ਸਜ਼ਾ ਇੱਕ ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਦੋਸ਼ੀ ਹੋਣ 'ਤੇ ਇੱਕ ਫੈਸਲਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ

ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਏ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਨਿਆਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦਾ ਅੰਤਮ ਟੀਚਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੰਸਦ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਸਜ਼ਾ 'ਤੇ ਸੁਣਵਾਈ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਧਾਰਾ 235 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (2), ਧਾਰਾ 248 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (2), ਧਾਰਾ 325 ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਫੌਜਦਾਰੀ ਜ਼ਾਬਤੇ ਦੀ ਧਾਰਾ 360 ਅਤੇ 361 ਤੋਂ ਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਵੇਗੀ। ਵਿਧੀ, ਨੇ ਕੁਝ ਅਸੂਲ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਉਕਤ ਉਪਬੰਧ ਇਹ ਸਿਧਾਂਤ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਉਂਦੇ ਸਮੇਂ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਕਾਰਕਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ; ਦੋਸ਼ੀ ਦਾ ਸਮਾਜ-ਵਿਗਿਆਨਕ ਪਿਛੋਕੜ ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ।

d. ਹਾਲਾਂਕਿ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਾਲ ਵਿਵੇਕ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਸਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸਮਝਦਾਰੀ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤਾਂ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰੇਗਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਅਪਰਾਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਮਾਨਸਿਕ ਸਥਿਤੀ। ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਉਮਰ ਵੀ ਢੁਕਵੀਂ ਹੈ।

e. ਸਜ਼ਾ ਦਾ ਸਮਾਜ 'ਤੇ ਕੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਵੇਗਾ, ਇਹ ਇਕ ਸਵਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਜਵਾਬ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਕੋਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸੁਪੀਰੀਅਰ ਕੋਰਟਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਕੇਸਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਜੋ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣ ਦੀ ਨੀਤੀ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵਿਗਾੜਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਇੱਕ ਸਮਾਨ ਕਿਸਮ ਦੇ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਸਜ਼ਾ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਤੋਂ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਇੱਕੋ ਸਜ਼ਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਸਿਧਾਂਤ ਵੱਖਰੇ ਪਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜੁਰਮਾਨਾ ਲਗਾਉਣ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਉਣਤਾਈਆਂ ਦੇਖੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ।

f. ਧਨੰਜੋਏ ਚੈਟਰਜੀ ਉਰਫ ਧਨਾ ਬਨਾਮ ਡਬਲਯੂਬੀ ਸਟੇਟ [(1994) 2 ਐਸਸੀਸੀ 220] ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ:

"15...ਉਚਿਤ ਸਜ਼ਾ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਉਹ ਤਰੀਕਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤਾਂ ਅਪਰਾਧੀਆਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਨਿਆਂ ਲਈ ਸਮਾਜ ਦੀ ਦੁਹਾਈ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਨਿਆਂ ਮੰਗ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਢੁਕਵੀਂ ਸਜ਼ਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜੋ ਅਦਾਲਤਾਂ ਅਪਰਾਧ ਪ੍ਰਤੀ ਜਨਤਕ ਨਫਰਤ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ..."

g. ਜੈਨਟੇਲਾ ਵਿਜੇਵਰਧਨ ਰਾਓ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਸਟੇਟ ਆਫ਼ ਏਪੀ [(1996) 6 ਐਸਸੀਸੀ 241], ਧਨੰਜੋਏ ਚੈਟਰਜੀ (ਸੁਪਰਾ) ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਰੋਕਥਾਮ ਅਤੇ ਬਦਲਾ ਲੈਣ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਬਿਆਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਨੂੰ ਸਹੀ ਜਾਂ ਗਲਤ ਵਜੋਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਬੱਧ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।

h. ਸ਼ੈਲੇਸ਼ ਜਸਵੰਤਭਾਈ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਗੁਜਰਾਤ ਅਤੇ ਹੋਰਸ ਰਾਜ [(2006) 2 ਐਸਸੀਸੀ 359] ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਤਾਜ਼ਾ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ:

(*Vinod S. Bhardwaj, J.*)

7. ਕਾਨੂੰਨ ਸਮਾਜਿਕ ਹਿੱਤਾਂ, ਵਿਵਾਦਪੂਰਨ ਦਾਅਵਿਆਂ ਅਤੇ ਮੰਗਾਂ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤ੍ਰਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਰਾਜ ਦਾ ਇੱਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਕੰਮ ਹੈ। ਇਹ ਅਪਰਾਧਿਕ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ, ਇੱਕ ਅੰਤਰ-ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਟਕਰਾਅ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਜੀਵਤ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਨਵੀਆਂ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਲੱਭਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸਜ਼ਾ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੂੰ ਢਾਲਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਕੁਧਰਮ ਦੀ ਛੂਤ ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰ ਦੇਵੇਗੀ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਤਬਾਹ ਕਰ ਦੇਵੇਗੀ। ਸਮਾਜ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਅਪਰਾਧਿਕ ਉਲਝਣਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉਚਿਤ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਕੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ "ਆਰਡਰ" ਦੀ ਇਮਾਰਤ ਦੇ ਨੀਂਹ ਪੱਥਰ ਵਜੋਂ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਦਰਪੇਸ਼ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਫਰੀਡਮੈਨ ਨੇ ਆਪਣੇ ਲਾਅ ਇਨ ਚੇਂਜਿੰਗ ਸੋਸਾਇਟੀ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ: "ਅਪਰਾਧਿਕ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਬਣੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ-- ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ--ਸਮਾਜ ਦੀ ਸਮਾਜਿਕ ਚੇਤਨਾ ਦਾ ਇੱਕ ਨਿਰਣਾਇਕ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ।" ਇਸ ਲਈ, ਸਜ਼ਾ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਵਿੱਚ, ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਮੈਟ੍ਰਿਕਸ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸੁਧਾਰਾਤਮਕ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਜਾਂ ਰੋਕਥਾਮ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਨਿਪੁੰਨ ਮੈਡਿਊਲੇਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ, ਸਜ਼ਾ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਸਖਤ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਇਹ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਜਿੱਥੇ ਇਹ ਹੋਣ ਦੀ ਵਾਰੰਟੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉੱਥੇ ਰਹਿਮ ਨਾਲ ਭਰੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਹਰ ਇੱਕ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਤੱਥ ਅਤੇ ਦਿੱਤੇ ਹਾਲਾਤ, ਜੁਰਮ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ, ਜਿਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਇਹ ਯੋਜਨਾਬੱਧ ਅਤੇ ਵਚਨਬੱਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜੁਰਮ ਨੂੰ ਅੰਜਾਮ ਦੇਣ ਦਾ ਮਨੋਰਥ, ਦੋਸ਼ੀ ਦਾ ਆਚਰਣ, ਵਰਤੇ ਗਏ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਹਾਜ਼ਰ ਹਾਲਾਤ ਹਨ। ਸਬੰਧਤ ਤੱਥ ਜੋ ਵਿਚਾਰ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣਗੇ।

ਸੇਵਕਾ ਪੇਰੂਮਲ ਬਨਾਮ ਸਟੇਟ ਆਫ TN [(1991) 3 SCC 471] ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਹਰ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਅਪਰਾਧ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਅਤੇ ਅਪਰਾਧ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਉਚਿਤ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਏ। ਜਿਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਇਸਨੂੰ ਚਲਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਜਾਂ ਵਚਨਬੱਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਆਦਿ।

18. ਡੌਨ ਐੱਮ. ਗੌਟਫ੍ਰੈਡਸਨ ਨੇ "ਸਜ਼ਾ: ਹੈਮਨ ਗ੍ਰਾਸ ਅਤੇ ਐਂਡਰਿਊ ਵਾਨ ਹਰਸ" ਵਿੱਚ "ਸਜ਼ਾ ਸੰਬੰਧੀ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ" ਬਾਰੇ ਆਪਣੇ ਲੇਖ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ:

"ਇਹ ਅਪਰਾਧਿਕ ਨਿਆਂ ਦੇ ਸਾਹਿਤ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਆਮ ਦਾਅਵਾ ਹੈ- ਅਤੇ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪ੍ਰੈਸ ਵਿੱਚ- ਕਿ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਕਾਫ਼ੀ "ਅਸਮਾਨਤਾ" ਹੈ.. ਸ਼ਬਦ "ਅਸਮਾਨਤਾ" ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ "ਸਜ਼ਾ ਦੀ ਅਸਮਾਨਤਾ" ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਹੁਣ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਤਰਫੋਂ

ਪੱਖਪਾਤੀ ਜਾਂ ਧੋਖੇਬਾਜ਼ ਅਭਿਆਸਾਂ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ। ਇਹ ਮੰਦਭਾਗਾ ਹੈ ਕਿ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋਰ ਜਾਇਜ਼ ਆਲੋਚਨਾ ਜਾਇਜ਼ ਪਰਿਵਰਤਨ ਨੂੰ ਅਸਮਾਨਤਾ ਵਜੋਂ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਗੈਰ-ਵਾਜ਼ਬ ਪਰਿਵਰਤਨ ਤੋਂ ਵੱਖ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹੀ ਹੈ। "ਅਣਜਾਇਜ਼ ਅਸਮਾਨਤਾ" ਵਾਕਾਂਸ਼ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ; ਨਹੀਂ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਸਾਰੇ ਭਿੰਨਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਵਾਜ਼ਬ ਜਾਂ ਵੱਖਰਾ ਸਮਝਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸਦਾ ਬਹੁਤਾ ਹਿੱਸਾ ਅਪਰਾਧ ਵਿੱਚ ਗੰਭੀਰਤਾ ਦੀਆਂ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੀਆਂ ਡਿਗਰੀਆਂ ਅਤੇ/ਜਾਂ ਅਪਰਾਧੀ ਦੀਆਂ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਵਿਵਹਾਰਕ ਪਰਿਵਰਤਨ ਜੋ ਆਗਿਆਯੋਗ, ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਅਤੇ ਅਪਰਾਧੀ ਦੀਆਂ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੈ। ਜੁਰਮ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਇਜ਼, ਲਾਹੇਵੰਦ ਅਤੇ ਉਚਿਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਪਰਿਵਰਤਨਸ਼ੀਲ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਾਲ ਇਕਸਾਰਤਾ ਅਤੇ ਇੱਛਾਯੋਗਤਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਦੋ ਅਪਰਾਧ ਜਾਂ ਅਪਰਾਧੀ ਇੱਕੋ ਜਿਹੇ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਅਸਮਾਨਤਾ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਰਿਵਰਤਨ ਦੇ ਲੇਬਲਿੰਗ ਵਿੱਚ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਮੁੱਲ ਨਿਰਣਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ- ਭਾਵ, ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਲਈ ਅਸਮਾਨਤਾ ਦੂਜੇ ਵਿਅਕਤੀ ਲਈ ਸਿਰਫ ਜਾਇਜ਼ ਪਰਿਵਰਤਨ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਉਦੋਂ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਅਜਿਹਾ ਪਰਿਵਰਤਨ ਸਮਾਨ ਅਪਰਾਧ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਮਾਨ ਅਪਰਾਧੀਆਂ ਲਈ ਵੱਖੋ ਵੱਖਰੀਆਂ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਦਾ ਰੂਪ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸਨੂੰ ਵੱਖਰਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।"

[ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ]

ਵਿਦਵਾਨ ਲੇਖਕ ਅੱਗੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ:

"ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ, ਨਿਆਂਇਕ ਵਿਵੇਕ ਲਗਭਗ ਅਸੀਮਤ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਕੈਦ ਕਰਨਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ; ਅਤੇ ਸਜ਼ਾ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ, ਵਿਵੇਕ ਦੀ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਾਲ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ, ਸਿਰਫ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਧਿਕਤਮ ਦੁਆਰਾ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।"

19. ਕੇਵਿਨ ਆਰ. ਰੀਟਜ਼ ਇਨਸਾਈਕਲੋਪੀਡੀਆ ਆਫ ਕ੍ਰਾਈਮ ਐਂਡ ਜਸਟਿਸ, ਦੂਜਾ ਐਡੀਸ਼ਨ "ਸਜ਼ਾ ਸੰਬੰਧੀ ਦਿਸ਼ਾ ਨਿਰਦੇਸ਼" ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ:

"ਸਾਰੇ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰਾਂ ਨੇ ਅਜਿਹੇ ਨਿਯਮ ਬਣਾਉਣੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਪਾਏ ਹਨ ਜੋ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਉਣ ਵੇਲੇ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਮੁੱਦਿਆਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੱਲ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਜੋ ਸੰਭਾਵੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹਨ, ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਰਜਿਤ ਵਿਚਾਰਾਂ ਵਜੋਂ ਦੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਗਰਮ ਵਿਵਾਦ, ਜੋ ਕਿ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵੱਖਰੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸਿਰਫ ਉਹਨਾਂ ਅਪਰਾਧਾਂ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਅਪਰਾਧੀਆਂ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ("ਦੋਸ਼ੀ

(*Vinod S. Bhardwaj, J.*)

ਨਿਰਧਾਰਤ ਵਾਲੇ ਅਪਰਾਧ"), ਜਾਂ ਕੀ ਇੱਕ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਵਾਧੂ ਕਥਿਤ ਅਪਰਾਧਿਕ ਵਿਵਹਾਰ ਨੂੰ ਵੀ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਲਈ ਰਸਮੀ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਹਨ। ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ("ਗੈਰ-ਦੋਸ਼ੀ ਅਪਰਾਧ")।

ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਡਿਜ਼ਾਈਨਰਾਂ ਲਈ ਸਜ਼ਾ 'ਤੇ ਤੱਥ-ਖੋਜ ਦਾ ਇੱਕ ਹੋਰ ਮੁਸ਼ਕਲ ਮੁੱਦਾ ਉਹ ਡਿਗਰੀ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤੱਕ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਜੱਜਾਂ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣ ਵੇਲੇ ਅਪਰਾਧੀਆਂ ਦੀਆਂ ਨਿੱਜੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣ ਵਾਲੇ ਕਾਰਕਾਂ ਵਜੋਂ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ: ਕੀ ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ ਘਰ ਵਿੱਚ ਛੋਟੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਇਕੱਲੇ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਹੈ? ਕੀ ਬਚਾਓ ਪੱਖ ਨਸ਼ੇ ਦਾ ਆਦੀ ਹੈ ਪਰ ਨਸ਼ੇ ਦੇ ਇਲਾਜ ਲਈ ਚੰਗਾ ਉਮੀਦਵਾਰ ਹੈ? ਕੀ ਅਪਰਾਧੀ ਨੇ ਅਪਰਾਧ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਰਥਿਕ, ਸਮਾਜਿਕ ਜਾਂ ਵਿਦਿਅਕ ਘਾਟੇ ਦੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸੰਘਰਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ? ਕੀ ਬਚਾਓ ਪੱਖ ਦਾ ਅਪਰਾਧਿਕ ਵਿਵਹਾਰ ਜਵਾਨੀ, ਤਜਰਬੇ, ਜਾਂ ਹਾਣੀਆਂ ਦੇ ਦਬਾਅ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ ਦੀ ਅਣਜਾਣ ਯੋਗਤਾ ਦੁਆਰਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ? ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ, ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਸਵੈਇੱਛਤ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਅਜਿਹੇ ਅਪਰਾਧੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦੇ ਜੱਜ ਦੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟਾਂ ਨੂੰ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਰੋਜ਼ਾਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਕੁਝ ਰਾਜਾਂ ਨੇ ਡਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਕਾਰਕਾਂ ਦੇ ਅਣਗਿਣਤ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਨਸਲ ਜਾਂ ਵਰਗ ਅਸਮਾਨਤਾਵਾਂ ਵਧ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ, ਨੇ ਯੋਗ ਚਿੰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਸੀਮਾਵਾਂ ਰੱਖ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ। (ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅਜਿਹੇ ਕਾਰਕ ਅਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਜੱਜਾਂ ਨੂੰ ਅਪਰਾਧੀਆਂ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰੋਬੇਸ਼ਨ ਲਈ "ਅਨੁਕੂਲਤਾ" (ਫ੍ਰੇਜ਼, 1997) 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਰਵਾਨਗੀ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।)

20. ਐਂਡਰਿਊ ਵਾਨ ਹਿਰਸ ਅਤੇ ਨੀਲਸ ਜੈਰਬੋਰਗ ਨੇ ਵਾਕ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਅਨੁਪਾਤਕਤਾ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਦੇ ਪੜਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਵਾਕ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਵੀਡਿਆ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ:

1. ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਮਿਆਰੀ ਕੇਸ ਦੁਆਰਾ ਕਿਹੜੇ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਜਾਂ ਧਮਕੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ- ਭੌਤਿਕ ਅਖੰਡਤਾ, ਭੌਤਿਕ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸੁਵਿਧਾ, ਅਪਮਾਨ ਤੋਂ ਆਜ਼ਾਦੀ, ਗੋਪਨੀਯਤਾ ਅਤੇ ਖੁਦਮੁਖਤਿਆਰੀ।
2. ਇੱਕ ਆਮ ਪੀੜਤ ਦੇ ਜੀਵਨ ਪੱਧਰਾਂ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ- ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਤੰਦਰੁਸਤੀ, ਲੋੜੀਂਦੀ ਤੰਦਰੁਸਤੀ, ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਵਾਧਾ।
3. ਅਪਰਾਧੀ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ।
4. ਇੱਕ ਵਾਜਬ ਵਿਅਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਦੇਖੇ ਗਏ ਅਸਲ ਨੁਕਸਾਨ ਦੀ ਦੂਰੀ।

ਸੋਮਨ ਬਨਾਮ ਕੋਰਲਾ ਰਾਜ 2 ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਵੀ ਮਾਨਯੋਗ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਉਕਤ ਮੁੱਦੇ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਉਕਤ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਸੰਬੰਧਤ ਅੰਸ਼ ਇੱਥੇ ਦੁਬਾਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ

ਗਿਆ ਹੈ:-

'15. ਅਪਰਾਧੀ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣਾ ਅਪਰਾਧਿਕ ਨਿਆਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਹੈ, ਪਰ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਅਪਰਾਧਿਕ ਨਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹਿੱਸਾ ਹੈ। ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਦੇਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਏ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰ ਰਹੇ ਦੇਸ਼ੀ ਨੂੰ ਨਿਆਂਪੂਰਨ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨੀ ਜਾਂ ਨਿਆਂਇਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿਰਧਾਰਤ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਪ੍ਰੇਮ ਸਾਗਰ (2008) 7 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 550 ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਮੰਨਿਆ ਅਤੇ ਦੇਖਿਆ-

"2. ਸਾਡੀ ਨਿਆਂ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਿੱਚ, ਅਸੀਂ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਿਧਾਂਤ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੋਏ ਹਾਂ। ਉੱਚ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੇ ਅਪਰਾਧੀ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਵਸਤੂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਨਿਰੀਖਣ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਕੋਈ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਹੋਰ ਵਿਕਸਤ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੇ ਅਜਿਹਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਕੁਝ ਤਿਮਾਹੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਗੰਭੀਰ ਚਿੰਤਾਵਾਂ ਪ੍ਰਗਟਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਕੁਝ ਕਮੇਟੀਆਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮਾਧਵ ਮੈਨਨ ਕਮੇਟੀ ਅਤੇ ਮਲੀਮਠ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਉਣ ਦੇ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਵਕਾਲਤ ਕੀਤੀ ਹੈ।

16. ਫਿਰ ਵੀ, ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਦੇਖਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਵਿਵੇਕ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਾਰਕਾਂ ਦੇ ਸੁਮੇਲ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਅਨੁਪਾਤਕਤਾ, ਰੋਕਥਾਮ, ਪੁਨਰਵਾਸ ਆਦਿ ਹਨ। (ਵੇਖੋ: ਰਾਮਾਸ਼੍ਰੀ ਚੱਕਰਵਰਤੀ ਬਨਾਮ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ (1976) 1 ਐਸਸੀਸੀ 281, ਧਨੰਜਯ ਚੈਟਰਜੀ ਉਰਫ ਧਨਾ ਬਨਾਮ ਡਬਲਯੂਬੀ ਰਾਜ (1994) 2 ਐਸਸੀਸੀ 220, ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਘਨਸ਼ਿਆਮ ਸਿੰਘ (2003) 8 ਐਸਸੀਸੀ 13, ਕਰਨਾਟਕ ਬਨਾਮ ਪੁਤਰਾਜਾ (2004) 1 SCC 475, ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ

ਭਾਰਤ ਬਨਾਮ ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ (2004) 2 SCC 590, ਸ਼ੈਲੇਸ਼ ਜਸਵੰਤ ਭਾਈ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਗੁਜਰਾਤ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ (2006) 2 SCC 359, ਸਿੱਧਰਾਮਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਕਰਨਾਟਕ ਰਾਜ (2006) 10 SCC 673, ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਬਾਬੂਲਾਲ (2008) 1 SCC 234, ਸੰਤੋਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਸਤੀਸ਼ਭੂਸ਼ਣ ਬਰਿਆਰ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ (2009) 6 SCC 498)।

14. ਅਨੁਪਾਤਕਤਾ ਦੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਵਿੱਚ, ਅਪਰਾਧੀ ਲਈ ਸਮਾਨ ਸਜ਼ਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਸੇ ਅਪਰਾਧ ਦੀ ਗੰਭੀਰਤਾ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਅਪਰਾਧ ਦੀ ਗੰਭੀਰਤਾ, ਹੋਰ ਚੀਜ਼ਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇਸਦੇ ਨੁਕਸਾਨਦੇਹਤਾ 'ਤੇ ਵੀ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੂੰ ਇਸਦੀ ਹਾਨੀਕਾਰਕਤਾ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਮਾਪ ਵਜੋਂ

(*Vinod S. Bhardwaj, J.*)

ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਜੁਰਮ ਦੀ ਗੰਭੀਰਤਾ ਤੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਇਲਾਵਾ, ਕੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਉਂਦੇ ਸਮੇਂ ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਇੱਕ ਜਾਇਜ਼ ਵਧਣ ਵਾਲੇ (ਘਟਾਉਣ ਦੇ ਉਲਟ) ਕਾਰਕ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਤੋਂ ਅਪਰਾਧਿਕ ਆਚਰਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੀ ਸਾਰਥਕਤਾ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਇਹ ਜਾਂਚ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ: (1) ਕੀ ਅਜਿਹੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੇ ਅਪਰਾਧ ਦੀ ਨੁਕਸਾਨਦੇਹਤਾ ਨੂੰ ਵਧਾਇਆ ਹੈ; ਅਤੇ (2) ਕੀ ਉਹ ਇੱਕ ਵਧਣ ਵਾਲੇ ਕਾਰਕ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਜ਼ਾ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

26. ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਮਨੁੱਖੀ ਜੀਵਨ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ।

27. ਉਪਰੋਕਤ ਤੋਂ, ਕੋਈ ਇਹ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ:

ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਰਕ-ਸੰਗਤਾਂ 'ਤੇ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਆਧਾਰ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ - ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਅਨੁਪਾਤਕਤਾ ਅਤੇ ਰੋਕਥਾਮ ਹੋਵੇਗੀ।

ਅਪਰਾਧਿਕ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦਾ ਸਵਾਲ ਅਨੁਪਾਤਕਤਾ ਅਤੇ ਨਿਰੋਧਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਦੋਵਾਂ ਤੋਂ ਢੁਕਵਾਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਅਨੁਪਾਤ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਸਜ਼ਾ ਅਪਰਾਧ ਦੀ ਗੰਭੀਰਤਾ ਜਾਂ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਅਪਰਾਧ ਦੀ ਗੰਭੀਰਤਾ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਢੁਕਵੇਂ ਕਾਰਕਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ ਇਸਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਨਿਕਲਣ ਵਾਲੇ ਨਤੀਜੇ।

ਅਣਇੱਛਤ ਨਤੀਜੇ/ਨੁਕਸਾਨ ਅਜੇ ਵੀ ਅਪਰਾਧੀ ਨੂੰ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇਕਰ ਉਹ ਉਚਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਨ

ਅਗਾਊਂ। ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਤੇ ਭੂਮੀਗਤ ਨਿਰਮਾਣ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਜ਼ਿਹਰੀਲੇ ਹੋਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਇੰਨੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਇਸਦੇ ਨਿਰਮਾਤਾ, ਸਗੋਂ ਵਿਤਰਕ ਅਤੇ ਪ੍ਰਚੂਨ ਵਿਕਰੇਤਾ ਨੂੰ ਖਪਤਕਾਰਾਂ ਲਈ ਇਸਦੇ ਸੰਭਾਵੀ ਜੋਖਮਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਲਈ, ਭਾਵੇਂ ਖਪਤਕਾਰ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਉਣਾ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਰਾਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਖਪਤਕਾਰ ਨੂੰ ਨਕਲੀ ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ ਸੇਵਨ ਕਰਨ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਕੁਝ ਗੰਭੀਰ ਸੱਟ ਲੱਗਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਉਸਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਕੁਝ ਵਧੇ ਹੋਏ ਦੋਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਜੋੜਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

(9) ਬੇਸ਼ਕ, ਧਾਰਾ 360 ਸੀਆਰਪੀਸੀ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਪ੍ਰੋਬੇਸ਼ਨ ਆਫ ਅੰਫੈਂਡਰਜ਼ ਐਕਟ ਦੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 4 ਅਤੇ 5 ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਅਪਰਾਧਾਂ ਵਿੱਚ ਜੇ ਘਿਨਾਉਣੇ ਜਾਂ ਗੰਭੀਰ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਅਪਰਾਧੀਆਂ ਲਈ

ਕੁਝ ਖਾਸ ਭੋਗ ਪਾਉਣ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਕਤ ਐਕਟ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜ਼ਰ ਕੋਡ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਉਪਬੰਧ ਇੱਕ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਅਤੇ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਨਿਵਾਰਕ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਸਮਝੌਤਾ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਹਰ ਇੱਕ ਜੁਰਮ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਸੀਮਤ ਕਰਨ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਨਾਲ ਦੰਡਕਾਰੀ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣ ਦੇ ਮਾਪ ਵਜੋਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਉਣ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਸੁਧਾਰਾਤਮਕ ਵੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਇੱਕ ਦੋਸ਼ੀ ਸੁਧਾਰ ਤੋਂ ਪਰੇ ਇੱਕ ਕਠੋਰ ਅਪਰਾਧੀ ਦੇ ਗੁਣ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਸੁਧਾਰ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਅਪਰਾਧ ਕਰਨ ਲਈ ਅਪਰਾਧੀ ਵਜੋਂ ਲੇਬਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਸੁਧਾਰਵਾਦੀ ਸਿਧਾਂਤ ਦਾ ਇੱਕ ਤੱਤ ਤਸਵੀਰ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਹੀ ਇੱਕ ਅਪਰਾਧੀ ਨੂੰ ਸਮਾਜ ਦੀ ਮੁੱਖ ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ।

(10) ਵੇਦ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਬਨਾਮ ਹਰਿਆਣਾ ਰਾਜ³ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਇਆ ਸੀ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਉਣਾ ਇੱਕ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਮਾਮਲਾ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਇੱਕ ਰੁਟੀਨ ਮਸ਼ੀਨੀ ਨੁਸਖਾ। ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਉਣ ਵਾਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਇਹ ਫਰਜ਼ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਅਜਿਹੇ ਤੱਥਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਕਾਰਕੁਨ ਬਣ ਜਾਵੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੁੜ ਵਸੇਬੇ ਵਾਲੀ ਵਸਤੂ ਨਾਲ ਸਜ਼ਾ 'ਤੇ ਅਸਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

(11) ਲਾਭ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਧਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਅਦਾਲਤ ਇਹ ਮਹਿਸੂਸ ਨਾ ਕਰੇ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਅਯੋਗ ਹੈ ਅਤੇ ਸੁਧਾਰਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਅਦਾਲਤ ਇੱਕ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਸਮਾਜਿਕ, ਵਿਦਿਅਕ, ਸਰੀਰਕ ਅਤੇ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਕ ਹਾਲਾਤਾਂ ਸਮੇਤ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਾਰਕਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੀ ਹੈ; ਗੰਭੀਰਤਾ, ਕੁਦਰਤ ਅਤੇ ਅਪਰਾਧ ਕਰਨ ਦਾ ਢੰਗ; ਨਤੀਜੇ, ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਸਮਾਜਿਕ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ; ਇੱਕ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਪੂਰਵਜਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀਆਂ ਅਤੇ ਸਜ਼ਾ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਰੋਕਣ ਵਾਲਾ, ਸੁਧਾਰਾਤਮਕ ਜਾਂ ਅਨੁਪਾਤਕ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਕਵਾਇਦ ਇੱਕ ਵਾਰ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਦਾਲਤ ਮੁੜ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੀ ਹੈ

ਸੁਧਾਰਾਤਮਕ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰੋਬੇਸ਼ਨ ਆਦਿ ਵਜੋਂ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਸਜ਼ਾ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਦੀ ਬੇਲੋੜੀ ਅਣਦੇਖੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਕਨੂੰਨ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ, ਇੱਕ ਜੱਜ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਬੁਰਾਈ 'ਤੇ ਨਜ਼ਰ ਰੱਖ ਕੇ ਬੈਠਦਾ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਚੀਗਿਆਈ ਦੇਖਣ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਵੀ ਬੈਠਦਾ ਹੈ।

(12) ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਖ਼ਤ ਅਤੇ ਸਖ਼ਤ ਤਰੀਕਾ ਅਪਣਾਏ ਜਾਣ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੋਬੇਸ਼ਨ ਆਫ਼ ਔਫੈਂਡਰਜ਼ ਐਕਟ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਹਾਰ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਲਾਭਾਂ ਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਵਧਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਾਲਾਤ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਲੰਘਣਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

(13) ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਲਈ ਸਿੱਖਿਅਤ ਵਕੀਲ ਹੇਠਲੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਕਿਸੇ ਉਪਬੰਧ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣ ਲਈ ਕਿਸੇ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ, ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਜਾਂ ਵਿਗਾੜ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਜਵਾਬਦੇਹ-ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰੋਬੇਸ਼ਨ ਦਾ

(Vinod S. Bhardwaj, J.)
ਲਾਭ ਨਹੀਂ ਵਧਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਜਾਂ ਉਹ ਅਜਿਹੇ ਵਿਵੇਕ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਗਲਤ ਜਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

(14) ਉਪਰੋਕਤ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਤੁਰੰਤ ਪਟੀਸ਼ਨ ਖਾਰਜ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਪਾਇਲ ਮਹਿਤਾ ਨੇ ਡਾ

ਡਿਸਕਲੇਮਰ:- ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਆਂ ਨਿਰਣਾ ਕੇਵਲ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ, ਨਿਆਂ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਕੰਚਨ